

Mateusz Nowak

Uniwersytet Jagielloński

CENA JAKO WARTOŚĆ ODDZIAŁUJĄCA NA FENOMENOLOGIĘ POLSKIEJ PRZESTĘPCZOŚCI PRZECIWKO WŁASNOŚCI PRZEMYSŁOWEJ

Mateusz Nowak. Price as a value affecting the phenomenology of Polish crime against industrial property.

The article entitled: „Price as a value affecting the phenomenology of Polish crime against industrial property” depicts the potential impact of products’s prices on the phenomenon of crime. The article begins with the analysis of consumers’s and producers’s behavior on the illegal market (a.k.a. grey area). Specifying, author describes the law of supply and demand in the terms of organized crime. In the text the reader gets to know definition of a trademark in the Polish legal system. In what follows the modus operandi of criminal groups counterfeiting trademarks is presented. Futhermore writer not only researches falsifications of goods in Poland, but also formulates statistical date (police, judicial and penitentiary). The paper ends with the comparison of illegal activity to enterprise.

Key words: industrial property, trademark, crime, price, criminal phenomenology.

Antecedencje

Wpływ na popełnienie przestępstw, uregulowanych w art. 305 ustawy – prawo własności przemysłowej [3], ma niższa cena produktu oferowanego przez podmioty działające sprzecznie z obowiązującym porządkiem prawnym. Niezwykle istotne jest prawo popytu i podaży, które opisuje korelację pomiędzy ceną towaru (usługi), a wielkością popytu na dane dobro. Kiedy cena artykułu rośnie, to wartość popytu spada. Z kolei jeśli opłata za dobro spada, wielkość zapotrzebowania na wyrób wzrasta (przyjmując, że inne czynniki pozostają stałe) [43, s. 159–161]. Analizując pierwszy proces, czyli wzrost cen produktu na rynku, musimy mieć na uwadze zachowania konsumentów. Jeżeli kupujący stwierdzi, że dany produkt jest za drogi, będzie poszukiwał tańszych odpowiedników, które charakteryzują się podobnymi właściwościami i użytecznością. Zjawisko to nosi nazwę efektu substytucyjnego [25, s. 3].

Wpływ cen na zachowania konsumentów można odnieść również do zjawiska przestępczości¹ [24, s. 75]. Nabywcy, poszukując tańszych dóbr, zainteresują się towarami bardzo zbliżonymi do oryginalnych produktów, ale będą one podrobione przez przestępców. Cena takich dóbr będzie niższa niż legalne ich odpowiedniki, które można zakupić na rynku. Grupy kryminalne, żeby móc zaoferować korzystniejszą cenę, będą zmuszone odpowiednio zorganizować produkcję, dystrybucję, marketing i sprzedaż towarów. W ten sposób aktywność przestępców upodabnia się do działalności gospodarczej, prowadzonej w ramach dobrze prosperującego przedsiębiorstwa, które chcąc sprzedać swoje produkty, musi odpowiedzieć na aktualne zapotrzebowanie na rynku [19 s.42]. Grupy kryminalne będą działać w sposób zbliżony do innych uczestników rynku, co jest charakterystyczne dla przestępczości gospodarczej, która w znaczący sposób różni się od innych kategorii działań sprzecznych z obowiązującym prawem [38, s. 11]. Poruszone tu kwestie stanowią istotny wątek niniejszego artykułu.

Nabywający dowartościowują siebie, kupując pewnego rodzaju produkty luksusowe, co w społeczeństwie świadczy o ich zamożności. Sytuacja ta dotyczy tzw. paradoksu Veblena (efekt prestiżu) [43, s. 163]. Z kolei na popularność produktów znanych marek wpływ ma efekt owczego pędu. Konsumenti częściej nabywają te towary, które są kupowane również przez innych. Ponadto konsument działa w sposób racjonalny. Jeśli widzi potrzebę poniesienia większych nakładów, dzięki czemu osiągnie efektywniejszą korzyść, to jest skłonny do takiego działania. Precyzując, klient może zdecydować się zakupić droższe, luksusowe produkty, o ile spowoduje to np. wzrost jego popularności [24, s. 101]. Mimo różnic pomiędzy efektem prestiżu i owczego pędu te dwa procesy będą wpływać na działalność grup przestępczych i powodować wzrost ich aktywności w określonych obszarach rynku konsumenckiego.

Innym elementem jest marża, którą przestępcy, podobnie jak legalnie działający przedsiębiorcy, mogą uzyskać, jeśli będą mieli w swojej ofercie produkty innowacyjne. Należą do nich towary zaawansowane technologicznie (np. elektronika), ale również dobra, których popularność jest zależna od aktualnych trendów (np. markowe ubrania). Popyt na takie wyroby będzie charakteryzował się zmiennością. Produkty te stosunkowo szybko tracą wysoką popularność. Jednak ostateczny zysk jest istotną zaletą, którą biorą pod uwagę zorganizowane grupy przestępcze. Z drugiej strony podmioty działające sprzecznie z prawem będą unikały podrabiania tych towarów, które są powszechne i używane na co dzień przez konsumentów, ponieważ potencjalna marża, jaką mogą uzyskać, będzie niewielka. Co więcej, trudno będzie konkurować cenowo z legalnie działającymi strukturami [41, s. 42-43].

1. M. Księżyk zwraca uwagę, że popyt na określone towary dotyczy nie tylko dóbr „korzystnych społecznie” (*meritgoods*), ale także produktów takich, jak narkotyki i alkohol. Tym samym część z nich może zostać wytworzona w wyniku działań niezgodnych z prawem. Jednakże nawet w tym przypadku należy kierować się założeniami określonymi przez prawo popytu i podaży.

Drugim elementem, powiązaniem z popytem, jest prawo podaży. Opiera się ono na założeniu, w którym rosnąca cena powoduje wzrost wartości podaży. Podobnie jak w przypadku popytu występuje proces odwrotny. Przekładając to na przestępczość, im wyższa jest cena danego dobra, tym przestępcy będą bardziej skłonni podrobić je w większych ilościach i zaoferować odpowiednim klientom. Co więcej, jeśli opłata za dane dobro rośnie, na rynek wchodzi nowe grupy kryminalne [43, s. 167]. Podaż będzie doskonalsza, jeśli dany podmiot będzie mógł wytworzyć więcej różnorodnych dóbr w jednym ciągu technologicznym (np. różnego rodzaju części garderoby) [23, s. 143].

Trzeci czynnik stanowi oferta, która jest częściowo powiązana z podażą. Podaż to wielkość oferty, którą przedsiębiorcy są w stanie zaproponować, biorąc pod uwagę określoną cenę. Upraszczając – im więcej pojawi się podmiotów proponujących klientom dany towar (także struktur nielegalnych), tym oferta będzie szersza. Jest to powiązane również z wysoką ceną, a pośrednio zyskiem z danej sprzedaży. Następnie wyróżniamy: technikę produkcji, na którą wpływ mają np. innowacje powodujące spadek kosztów wytworzenia dóbr oraz działalność państwa, która może polegać na nałożeniu podatku na przedsiębiorstwa. Takie obciążenia powodują spadek oferty, ale odwrotny proces będzie miał miejsce w przypadku nielegalnych podmiotów, które nie odprowadzają danin publicznych [16, s. 113–115]. Reasumując stwierdzenie, iż cena to istotny czynnik warunkujący działalność przestępczą, jest pewnym uproszczeniem, ale biorąc pod uwagę przedstawione mechanizmy takie ujęcie wydaje się zasadne. Z drugiej strony należy mieć stale na uwadze, że oddziałują również inne faktory rynkowe (tzw. czynniki niecenowe) [23, s. 101].

Niezbędne z punktu widzenia poruszanej tematyki jest wyjaśnienie problematyki przestępstwa związanego z naruszeniem znaku towarowego. Kluczowe będzie opisanie działania zorganizowanych grup przestępczych, które podejmują aktywność opartą na podrabianiu dóbr konsumpcyjnych. Ponadto istotna jest charakterystyka struktury przestępczości, jej rozmiaru oraz zwrócenie szczególnej uwagi na wskaźniki jakościowe, co łącznie (wraz z objaśnieniem postępowania przestępców) wskazuje na symptomatologię kryminalną (fenomenologię). Jest to jeden z najistotniejszych kierunków kryminologii (czyli nauki o przestępstwie), który koncentruje się na opisie przestępczości jako zjawiska występującego na danym terytorium i w określonym przedziale czasowym [22; 50].

Obecny artykuł został podzielony na trzy główne części. W pierwszej autor wskazuje, w jaki sposób polski ustawodawca uregulował problematykę podrabiania znaków towarowych. Drugim elementem opracowania jest krótki opis samego proceduru i sposobu działania przestępców. Trzeci aspekt opiera się na charakterystyce podrabiania znaków towarowych w Polsce. W tej części podane są przede wszystkim dane statystyczne – policyjne, sądowe oraz penitencjarne. W opracowaniu została poruszona tematyka własności intelektualnej ¹[21, s. 19-20], która jest pojemniejszym pojęciem niż własność przemysłowa [35, s. 35]. Jednak z uwagi na fakt, że często nie da się odseparować tych dwóch obszarów prawnych, takie podejście do materii wydaje się adekwatne i pozwoli na lepsze zrozumienie problemu.

Literatura koncentrująca się na tematyce własności przemysłowej obejmuje głównie pozycje prawnicze, które skupiają się na rozważaniach teoretycznych [30]. Brakuje kompleksowego opracowania, które zwróciłoby uwagę na wpływ takich czynników, jak: liberalizacja obrotu handlowego, popyt na określone towary i ich wartość. Jeśli już autorzy poruszają tę tematykę, to w zakresie bardzo ograniczonym, w pozycjach dotyczących przestępczości zorganizowanej. Biorąc pod uwagę najbardziej przydatne opracowania, godna uwagi jest monografia autorstwa Natalii Daško [17], która omawia nie tylko obszar prawny, ale wskazuje na kryminologiczne aspekty fałszowania oznaczeń towarowych, w szczególności na sposób działania grup przestępczych. Podobną tematykę można odnaleźć w pozycjach anglojęzycznych, np. autorstwa Elgara Fleischa i Thorstena R. Staake'a [28]. Przydatne są również raporty podmiotów międzynarodowych, takich jak Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej (INTERPOL) czy Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Materia podrabiania znaków towarowych jest częściowo poruszana przy okazji omawiania globalizacji np. w książce Wilhelminy Wosińskiej [32].

1. Przestępstwo podrabiania znaków towarowych

Ustawa – prawo własności przemysłowej (p.w.p.) [3] penalizuje fałszowanie znaków towarowych. Na problematykę znaku towarowego składają się dwa pojęcia: „piractwo” (*piracy*) oraz fałszowanie towarów (*counterfeiting*). Oba terminy odnoszą się do ingerowania, niezgodnie z prawem, w cudzą własność intelektualną na masową skalę [29].

Polski ustawodawca uregulował pojęcie znaku towarowego bardzo szeroko, co w sposób oczywisty wpływa na jego ochronę. Obejmuje on każde graficzne oznaczenie (także słowne, dźwiękowe itd.), jeżeli pozwala ono zidentyfikować dany wyrób (towar lub usługę) i przypisać go do danego przedsiębiorstwa [40]. Przepisy mają chronić zarówno osoby czerpiące korzyści ze znaków towarowych, jak i konsumentów, którzy powinni mieć pewność, jaki

¹ . Por. A. Górnicz-Mulcahy, *Prawo do wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze w polskim prawie*, Warszawa 2008, s. 19–20. Prawo własności intelektualnej obejmuje produkty umysłu ludzkiego, zwłaszcza utwory literackie, naukowe, artystyczne oraz te, które są efektem działalności gospodarczej. Prawo własności przemysłowej jest elementem należącym do zbioru prawa własności intelektualnej. Do prawa własności przemysłowej należą: patenty, wzory przemysłowe i użytkowe, znaki towarowe oraz zastrzeżone nazwy.

produkt i o jakiej jakości nabywają [4]. Znak towarowy ma pełnić cztery funkcje. Po pierwsze, oznaczenie ma na celu odróżnić towar od innych oferowanych produktów. Drugą właściwością jest informacja o określonej jakości dobra. Po trzecie, znak towarowy jest również formą reklamy. Ostatnim elementem jest dostarczenie pewnej informacji o produkcie. Dodatkowo można wyróżnić inne aspekty, np. funkcję inwestycyjną [17, s. 12–17].

Nie jest wymagane podrobienie całego znaku, wystarczy wykorzystywanie tylko jego części, aby dane działanie zostało uznane za przestępstwo [27]. Przepisy nie określają wprost, jaka liczba towaru musi posiadać sfalszowany znak towarowy, aby móc zakwalifikować daną aktywność jako czyn niezgodny z prawem. W wykładni przyjmuje się, że wystarczy jedna sztuka, choć ze względu na specyfikę procederu zwykle będziemy mieli do czynienia z większą ilością nielegalnych dóbr. Przystępstwo polega na dwóch typach działań. Po pierwsze, jest nim samo znakowanie towarów, co może być potraktowane jako pewnego rodzaju przygotowanie do dalszych działań sprzecznych z prawem. Po drugie, wprowadzenie dóbr do obrotu (co jest rozumiane jako utrata kontroli nad nimi) [6] oraz dalsza ich dystrybucja już w obiegu handlowym. Należy podkreślić, że do uznania danego czynu za przestępstwo wystarczy jeden z dwóch wymienionych rodzajów aktywności. Kiedy mamy do czynienia z obiema sytuacjami, sankcja może być bardziej dotkliwa dla sprawcy [27]. Trzeba pokreślić, że ustawodawca ma na celu ukaranie osób, które połączą znak towarowy z konkretnym produktem (lub naniosą go na opakowanie). Dlatego też, na podstawie tego przepisu, niemożliwe jest penalizowanie wytwarzania samych znaków, np. metek odzieży, bez fizycznego połączenia ich z samym ubraniem [5]. Nie ma znaczenia świadomość kupującego, czy dany towar został oznaczony w sposób sprzeczny z prawem. Klient może mieć poczucie fałszywości dobra, mimo to decyduje się na transakcję – w tym przypadku również dojdzie do przestępstwa. Jednakże nabywca, bez względu na intencje, odpowiedzialności karnej nie ponosi. Jest jedynie stroną w obrocie towarami, a nie podmiotem wprowadzającym dobra do obiegu handlowego [5].

Ustawodawca określa trzy typy przestępstwa: w ust. 1 art. 305 p.w.p. wskazano typ podstawowy, w ust. 2 uprzywilejowany (wpływ na klasyfikację ma społeczna szkodliwość czynu²) [34, s. 178], zaś w ust. 3 typ kwalifikowany, który charakteryzuje się podwyższoną sankcją karłą. Z uwagi na tematykę artykułu, analizie poddana będzie ostatnia z trzech form. Typ kwalifikowany określa zachowania przestępcze, które charakteryzują się regularnością. W doktrynie przyjęto, że musi wystąpić trzykrotne popełnienie czynu zabronionego. Dodatkowo podmiot czerpie dochód o znacznej wartości, a więc uzyskuje więcej niż 200 tys. zł [1]. Na uwagę zasługuje fakt, że przestępstwa, które mają najbardziej dotkliwą społecznie formę, są ścigane z oskarżenia publicznego (art. 310 p.w.p.). Generalizując, za podrobienie znaku towarowego grozi odpowiedzialność karna w postaci pozbawienia wolności do lat pięciu [42]. W porównaniu z podobnymi rozwiązaniami w innych krajach europejskich sankcja przewidziana w polskich przepisach jest stosunkowo łagodna [17, s.193]. Należy nadmienić, że oprócz odpowiedzialności karnej podmiot podrabiający znaki odpowiada przede wszystkim na drodze cywilnej, np. poprzez żądanie natychmiastowego zaprzestania naruszania prawa wystosowanego przez stratnego, zwrot nienależnych korzyści w ramach bezpodstawnego wzbogacenia czy zapłatę stosownego odszkodowania [3].

Ponadto oprócz ustawy o prawie własności przemysłowej, w polskim systemie prawnym istnieją inne akty, które mogą penalizować zachowania oparte na podawaniu fałszywych informacji o danym towarze. Przykładem mogą być: art. 284 § 1, art. 286, art. 306 kodeksu karnego [1] lub art. 136 kodeksu wykroczeń [2]. Ponadto ustanowiono wiele aktów prawa międzynarodowego. Należą do nich takie umowy, jak: Porozumienie Madryckie o Międzynarodowej Rejestracji Znaków z 1891 r. [11; 24], Porozumienie w sprawie handlowych aspektów Praw Własności Intelektualnej z 1994 r., potocznie znane jako TRIPS. Odrębne ustawodawstwo stanowi Unia Europejska. Są to przede wszystkim dyrektywy harmonizujące [30; 4; 10]. Jednakże z uwagi na szeroki zakres materii, a także odmiennosc w znamionach przestępstw (wykroczeń), ograniczono się do czynu zabronionego, uregulowanego w ustawie o prawie własności przemysłowej.

2. Działalność grup przestępczych podrabiających znaki towarowe

Podrabianie znaków towarowych ma swoje przyczyny. Powodem może być potencjalny zysk, osiągnąć niskim kosztem. Podrabiający znaki nie muszą troszczyć się o jakość produkcji, badania, warunki pracy. Wystarczy, że naniosą odpowiednie oznaczenie, które jest kojarzone przez konsumentów ze znaną marką produktu. Do innych przyczyn należą: mało restrykcyjne przepisy prawne, liberalizacja obrotu handlowego, wysokie opłaty podatkowe (np. na lekarstwa), popyt na towary podrobione, społeczne przyzwolenie na tego rodzaju proceder.

Przestępstwa przeciwko własności intelektualnej obok handlu narkotykami, bronią, ludźmi czy przemysłem towarów są jednymi z najbardziej dochodowych obszarów działalności grup przestępczych [30, s. 79]. Dominują azjatyckie podmioty przestępcze (chińskie, japońskie i koreańskie), które wykazują szczególną aktywność w Europie i Ameryce Północnej [36, s.113]. Chińscy kryminaliści są obecni przede wszystkim na rynkach niemieckich, włoskich

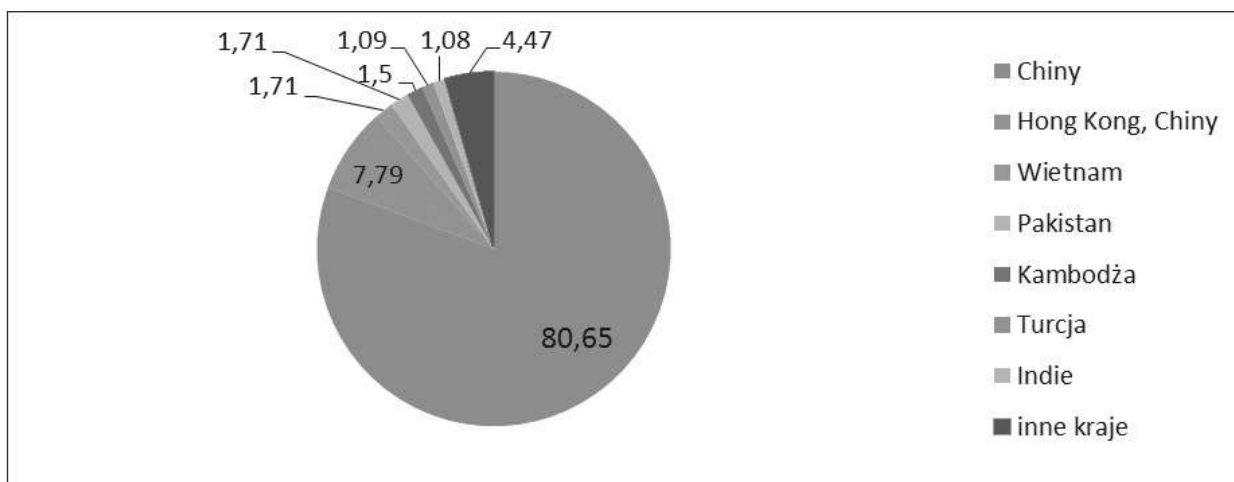
². Za przestępstwo uznaje się czyn, który jest bezprawny, zawiniony, karalny i karygodny. Na ten ostatni element wpływ ma tzw. społeczna szkodliwość czynu. Czyn jest karygodny wtedy, gdy jest w odpowiednim stopniu naganny.

i brytyjskich [17, s. 99-102]. Podobnie działają przestępcy rosyjskojęzyczni [13, s. 87]. Ponadto z grup europejskich na uwagę zasługują: struktury włoskie, np. Camorra, oraz podmioty albańskie i tureckie [17, s. 99-102]. Izraelscy przestępcy pochodzenia rosyjskiego handlują w Japonii. Narodowość i terytorium przestają odgrywać rolę. Liczy się zysk i kontrola danego rynku [13, s. 87]. Z oczywistych przyczyn niezwykle trudno oszacować skalę tego rodzaju przestępstw, dlatego też w zaprezentowanych dalej tabelach podane zostały różne wyliczenia dotyczące pochodzenia podrobionych produktów. Jednak wszyscy autorzy wskazują na szczególną aktywność chińskich, a szerzej azjatyckich struktur przestępczych.

Tabela 1. Pochodzenie skonfiskowanych towarów w wybranych krajach w latach 2005–2006

Kraj	Pochodzenie towaru
Niemcy	Chiny (46%), Tajwan (13%), Hong Kong, Chiny (5%), Wietnam (4%), Tajlandia (4%)
Estonia	Chiny (41%), Rosja (29%), Bułgaria (8%), Zjednoczone Emiraty Arabskie (6%), Turcja (6%)
Korea Południowa	Chiny (94%), Hong Kong, Chiny (2%), Belgia (1%), Tajwan (1%), Wietnam (1%)
Australia	Chiny (26%), Malezja (20%), Tajlandia (15%), Indonezja (14%), Hong Kong, Chiny (8%)
Stany Zjednoczone	Chiny (69%), Hong Kong, Chiny (6%), Zjednoczone Emiraty Arabskie (2%), Indie (2%), Pakistan (2%)
Unia Europejska	Chiny (38%), Tajlandia (10%), Hong Kong, Chiny (8%), Turcja (7%), Malezja (4%), Stany Zjednoczone Ameryki (4%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy*, OECD, Paryż 2008, s. 79, <http://www.oecd.org/sti/ind/theeconomicimpactofcounterfeitingandpiracy.htm> (dostęp: 28 XII 2017). Rysunek 1. Kraj pochodzenia towaru naruszającego prawo własności intelektualnej w UE w 2016 r. (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Result at the EU border 2016*, Komisja Europejska, Luksemburg 2017, s. 12, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d6eb531-6b63-11e7-b2f2-01aa75ed71a1> (dostęp: 5 II 2017).

Tabela 1 oraz rysunek 1 potwierdzają masową działalność rynkową struktur pochodzących z Azji. Na uwagę zasługuje fakt, iż podmioty te oddziałują transgranicznie. Bariery pomiędzy państwami, a co za tym idzie, również odległość, tracą na znaczeniu. Produkty podrobione przez grupy azjatyckie będą dostępne zarówno w Stanach Zjednoczonych, jak i w państwach europejskich.

W UE, biorąc pod uwagę rodzaj towaru, podrabiane są przede wszystkim ubrania, a także akcesoria dodatkowe (takie jak: okulary przeciwsłoneczne, portfele, torby, zegarki). Przestępcy fałszują również sprzęt elektroniczny,

zwłaszcza telefony komórkowe i wyposażenie do nich. Popularnym procederem jest podrabianie zabawek, gier oraz kosmetyków. W dużej mierze to, czy dany towar jest fabrykowany, decyduje jego luksusowość i popularność marki [12; 18]. W mniejszym zakresie wykonuje się imitację oryginalnych płyt CD/DVD np. z muzyką. Na uwagę zasługują fałszywe produkty medyczne. Proceder podrabiania leków jest szczególnie dotkliwy w państwach rozwijających się (ale nie tylko, jak wynika z tabeli 2), gdzie leki są niedostępne dla społeczeństwa ze względu na ich cenę, a międzynarodowe koncerny nie chcą obniżyć wartości swych produktów z uwagi na światowy popyt. Podrabianie leków nie tylko przynosi firmom straty finansowe, ale stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi [26, s. 86-87]. Uogólniając, przyjmuje się, że ogół dóbr oznaczonych sfałszowanym znakiem towarowym wynosi około 2% handlu światowego [17, s. 99].

Tabela 2. Wybrane artykuły naruszające unijne prawo własności intelektualnej w UE w 2016 r.

Produkt	Liczba spraw	Liczba artykułów	Wartość artykułów (w mln euro)
Artykuły spożywcze i napoje	79	5 406 258	966 425
Napoje alkoholowe	8	52 826	9 713 217
Perfumy i kosmetyki	4793	2 238 320	63 248 911
Ubrania i akcesoria (Para danej części garderoby traktowana jako jedna sztuka artykułu)	48 209	3 653 976	221 087 857
Biżuteria i zegarki	6012	421 953	118 438 084
Zabawki i gry multimedialne	2906	6 900 598	119 107 628
Elektronika i akcesoria dodatkowe	9032	1 697 885	51 101 264
DVD, CD, kasety	128	19 723	1 347 887
Wyroby tytoniowe, w tym elektroniczne papierosy (paczka papierosów traktowana jako jedna sztuka artykułu)	251	9 935 215	37 611 620
Leki i wyroby medyczne	1968	392 037	4 498 898

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Resultat the EU border 2016*, Komisja Europejska, Luksemburg 2017, s. 18–19, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d6eb531-6b63-11e7-b2f2-01aa75ed71a1> (dostęp: 5 II 2017).

W 2016 r. służby celne państw członkowskich UE dokonały 63 tys. zatrzymań, podczas których skonfiskowano ponad 41 mln artykułów, które naruszały ustawodawstwo dotyczące własności intelektualnej, na łączną wartość około 672 mln euro [12; 5]. Jak wykazano w tabeli nr 2, przestępcy starają się podrabiać towary innowacyjne, tj. ubrania, akcesoria oraz artykuły służące rozrywce multimedialnej.

Należy pokreślić, że dzisiejsze grupy przestępcze są zorganizowane jak dobrze prosperujące przedsiębiorstwo. Podobnie jak podmioty gospodarcze odpowiadają na popyt rynkowy, mają odpowiednio zorganizowaną strukturę. Występuje podział zadań pomiędzy członkami (np. część odpowiada za produkcję, inni za dystrybucję towarów). Podmioty kryminalne rekrutują osoby o najwyższych kwalifikacjach np. prawników, inżynierów. Ponadto korzystają z najbardziej nowoczesnych technologii [17, s. 82].

Proceder podrabiania, podobnie jak poziom zorganizowania działalności przestępczej, ewoluował. Początkowo oferowano produkty słabej jakości i niewymagające skomplikowanej produkcji. Wpływ na to miały: brak dostępu do zaawansowanej technologii oraz niedostateczne środki finansowe na jej unowocześnienie. Jednakże z czasem nastąpiła profesjonalizacja działań. Mimo że jakość nadal pozostawiała wiele do życzenia, to podrabiano coraz większy asortyment towarów, czyli kolejnym procesem była masowość produkcji. Klienta starano się przekonać, że skoro oferuje się dany towar w takiej liczbie, to jego autentyczność nie powinna budzić wątpliwości. Ponadto należy podkreślić, że struktury kryminalne wykazują większą skłonność do ryzyka, zwłaszcza inwestycyjnego, niż podmioty występujące w legalnym obrocie handlowym [28, s. 9-10].

Zanim towar trafi do konsumenta, należy do przetransportować. Przyjmuje się, że najbardziej podatny na wykrycie jest towar w trakcie tranzytu. Przestępcy nie przewożą dóbr jedną drogą, tylko próbują dzielić ładunek na części. W przypadku wykrycia przez służby celne towaru, utraci się wyłącznie część większej partii, a reszta dotrze do miejsca docelowego. Niekiedy przestępcy muszą przewieźć towar przez kilka krajów. W celu uniknięcia strat dokonują fikcyjnej rejestracji znaku towarowego w danym państwie. Następnie taki towar jest przewożony pod tym oznaczeniem dalej, do kolejnych krajów, aż dociera do państwa finalnego i tam otrzymuje właściwy znak. Przyczyną takiego działania jest to, że władze danego państwa mogą prowadzić bardziej punitywne politykę celną, co zwiększa możliwość wykrycia [17, s. 57]. Niekiedy przestępcy wywożą z danego kraju całkowicie legalny towar, a dopiero w państwie docelowym dokonują naniesienia sfałszowanego znaku towarowego, co ogranicza możliwość wykrycia przestępstwa w czasie transportu. Przykładem jest przewóz odzieży lub części samochodowych z Chin do państw Bliskiego Wschodu, gdzie dokonuje się naniesienia sfałszowanych oznaczeń graficznych. Podobny proceder dotyczy wyrobów tytoniowych. Cygara, zakupione zgodnie z prawem w państwach karaibskich, trafiają do Stanów Zjednoczonych. Tam przestępcy wprowadzają emblematy wskazujące na to, że towar jest bardziej ekskluzywny i należy do tzw. marki *Premium* [13, s. 80–81].

Korzysta się również z mniej wyrafinowanych metod. Zasłania się spreparowane znaki towarowe np. naklejkami z kodem kreskowym, błędnie wypełnia się deklaracje celne lub niewłaściwie opisuje się kontenery, w których przewożony jest sfabrykowany towar [17, s. 57]. Z uwagi na ogromną ich liczbę, która każdego dnia dociera do największych portów (nawet kilkadziesiąt tysięcy kontenerów) nielegalne dobra pozostają niewykryte [13, s. 57]. Towary podrobione są również bardzo często mieszane z legalnymi transportami [28; 11]. Należy pokreślić, że przestępcy korzystali z metod opracowanych wcześniej, które zostały sprawdzone przy transporcie narkotyków lub nielegalnej broni [17, s. 81]. Przykładowo w 2016 r. towary naruszające prawo własności intelektualnej transportowane były: m.in. drogą morską (około 28 mln artykułów), lądową (5,5 mln) i powietrzną (4,5 mln) [12; 13].

Przestępcy korzystają z rozwoju zależności gospodarczych i ograniczania jurysdykcji ekonomicznej państw. Szczególnie przydatne okazują się strefy wolnego handlu, w których grupy przestępcze dokonują przeładunku towaru, zmieniają oznaczenia czy środek i rodzaj transportu. Strefy, które miały na celu wspomagać rozwój gospodarczy i wzmacniać wymianę handlową, stają się tymczasową przechowalnią towaru lub miejscem jego produkcji [17, s. 58-59].

Grupy kryminalne, działające w branży podrabiania znaków towarowych, korzystają z taniej siły roboczej, którą stanowią niekiedy nielegalni imigranci. Przyjezdni z Azji czy Afryki nie tylko produkują dane dobra, ale sprzedają je, najczęściej na miejskich bazarach lub zupełnie nielegalnie na ulicy. Proceder ten ma wszelkie cechy charakterystyczne dla handlu ludźmi, a więc wykorzystywanie ofiar i ich uzależnienie od oprawców, fizyczna i psychiczna przemoc, niehumanitarne warunki bytowe, brak wynagrodzenia itd. Pozwala to obniżyć koszty produkcji, a w konsekwencji cenę towaru [17, s.91-96]. W produkcji towarów istotna jest również technologia. Przestępcy podrabiają nie tylko dobra konsumpcyjne, ale również maszyny przemysłowe, dzięki którym później można w sposób określony i bardzo dokładny odtworzyć nielegalnie produkty oryginalne. W dodatku bardzo łatwo dostępne są materiały, które firmy używają do produkcji swoich autentycznych wyrobów, co sprzyja wzrostowi przestępczości [32, s. 113–114].

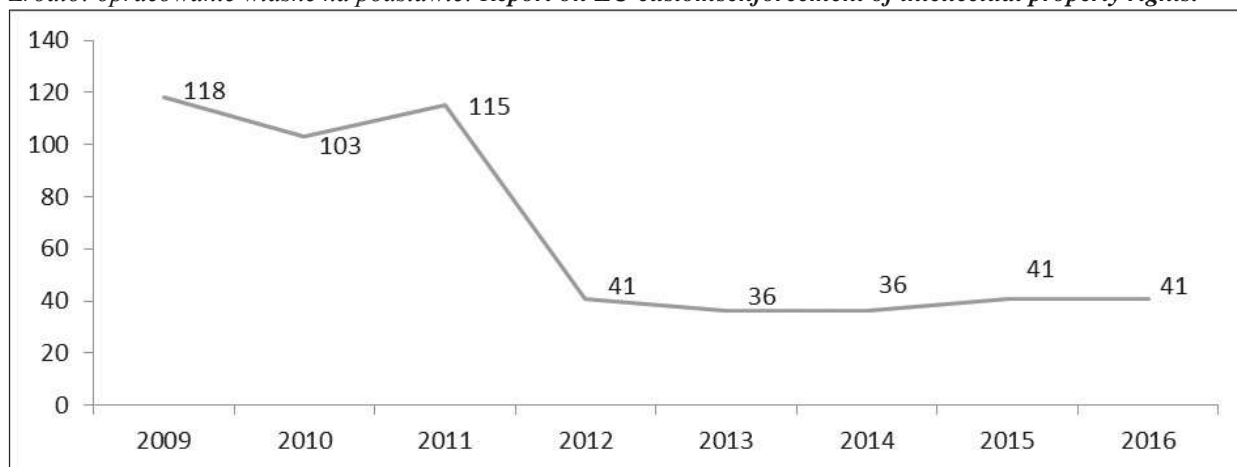
Na „umiędzynarodowienie” procederu wpływa kwestia legalizacji dochodów grup przestępczych pochodzących z ich aktywności niezgodnych z prawem, czyli tzw. pranie pieniędzy. Przestępcy transferują zgromadzony kapitał przez granicę, co utrudnia identyfikację zysków przez organy ścigania danego państwa. W ten sposób struktury kryminalne mogą swobodnie inwestować zgromadzone środki np. w rozwój swojej działalności [32, s. 91-96].

W dobrze prosperującym przedsiębiorstwie niezwykle istotny jest marketing. Jego forma zależy od konkretnego kraju. Jeśli prawo jest bardziej restrykcyjne, przestępcy nie mogą skorzystać z tradycyjnego marketingu ulicznego. Swoje towary reklamują w Internecie [28; 12]. Przestępcy, dystrybuując towar, dbają o stworzenie odpowiednich kanałów przerzutowych. Towary oznaczone sfałszowanym znakiem towarowym najczęściej trafiają do sklepów detalicznych, internetowych lub do nieoficjalnych punktów sprzedaży (np. na uliczne targowiska). Coraz większą popularność zyskuje handel elektroniczny. Wpływa na to anonimowość „w sieci”, szybki dostęp do praktycznie każdego konsumenta oraz minimalizacja możliwości wykrycia przez organy ścigania. Przestępcy korzystają z fałszywych stron internetowych oraz z popularnych portali aukcyjnych [17, s. 59–61]. Amerykański serwis eBay przyznał, że zdarzają się przypadki naruszania praw, co stanowi około 0,01% wszystkich ofert na portalu. Niestety, jak wskazują pracownicy, duży odsetek fałszerstw pozostaje zupełnie niezauważony [13, s.83]. Coraz bardziej popularna staje się sprzedaż towarów z wykorzystaniem mediów społecznościowych, np. Facebooka [17, s. 11]. Aby dotrzeć do klienta, przestępcy korzystają także z usług pocztowych, nadając małe przesyłki.

Przestępcy muszą zyskać poparcie określonych podmiotów, co zdarza się również w przypadku przedsiębiorców (lobbing). Jednak – odwrotnie niż inwestorzy – przestępcy korzystają przede wszystkim z nielegalnych metod. Korumpują polityków, urzędników, funkcjonariuszy służb, pracowników instytucji finansowych. Wręczają również

korzyści finansowe zatrudnionym w organach, które w danym państwie są odpowiedzialne za procedurę wydawania certyfikatów, atestów, licencji itd. Docierają do osób posiadających określone prawa niematerialne, technologie lub w razie konieczności korumpują biegłych sądowych lub skład orzeczniczy [17, s. 94]. Dodatkowo są państwa, które milcząco przyzwalają na naruszanie własności intelektualnej. Przykładem na to są Chiny, gdzie w 2004 r. wykryto ponad 40 tys. przypadków naruszenia znaków towarowych. Jedynie 96 procederów zostało zweryfikowanych ostatecznie przez policję lub osądzonych przez organy wymiaru sprawiedliwości [15, s. 17].

Rysunek 2. Liczba artykułów wykrytych przez służby celne państw członkowskich UE w latach 2009–2016 (w mln)
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Report on EU customs enforcement of intellectual property rights.

Resultat the EU border 2016, Komisja Europejska, Luksemburg 2017, s. 7, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d6eb531-6b63-11e7-b2f2-01aa75ed71a1> (dostęp: 5 II 2017).

Wzrost skuteczności służb celnych krajów członkowskich UE nie jest zjawiskiem zaskakującym. Wiąże się z uszczelnianiem granic zewnętrznych, postępującą współpracą międzynarodową pomiędzy państwami oraz partnerstwem pomiędzy biznesem a podmiotami publicznymi.

Światowe koncerny, które czują się szczególnie zagrożone działaniem grup przestępczych, nie pozostają bezczynne. Podmioty próbują organizować się w większe struktury, najczęściej stowarzyszenia branżowe. W tego typu organizacje zaangażowane są takie firmy, jak: Sony Corporation, Philip Morris International, Microsoft, Unilever. Powstają również podmioty międzynarodowe, takie jak: Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy (BASCAP) działające w ramach Międzynarodowej Izby Handlowej [28; 8] i International AntiCounterfeiting Coalition (IACC), która opracowuje dokumenty strategiczne, tzw. białe księgi. Problem podrabiania znaków towarowych znajduje się w zainteresowaniu Międzynarodowej Organizacji Własności Intelektualnej (agencja wyspecjalizowana w ramach ONZ) czy grupy G7 (wcześniej G8) [13, s. 88,185]. Dodatkowo duże podmioty gospodarcze kooperują z służbami granicznymi i celnymi danych państw [32, 114]. Odrębne działania prowadzą wyspecjalizowane podmioty, takie jak np. INTERPOL, organizując szkolenia dla policjantów, służb celnych czy pracowników wymiaru sprawiedliwości [14; 1–2]. Ponadto podejmowane są wspólne działania państw, jak np. Operacja Real w 2014 r., która skoncentrowana była na zwalczaniu handlu podróbkami kosmetyków, ubrań i elektroniki w Azji Południowo-Wschodniej [48]. W pierwszej części artykułu wspomniano o przykładowych rozwiązaniach prawnych, które potwierdzają proces ujednocniania działań poszczególnych krajów na arenie międzynarodowej.

O tym, jak szkodliwe stają się podróbki, świadczy przykład wytworów Luisa Vuittona. Torebka, która w Nowym Jorku kosztuje 1500 dolarów może zostać zakupiona na ulicznym straganie równie dobrze za około 30 dolarów, jeśli opatrzymy wyrób fałszywym znakiem towarowym. Szacuje się, że kontrabanda w postaci jednego kontenera z torebkami jest warta nawet 4 mln dolarów. Chińczycy podrabiają nie tylko ubrania i akcesoria, ale również maszyny przemysłowe (naruszając w ten sposób także prawo patentowe), dzięki którym później mogą w sposób określony i bardzo dokładny odtworzyć nielegalnie produkty oryginalne. W dodatku bardzo łatwo dostępne są materiały, które firmy używają do produkcji swoich autentycznych wyrobów, co sprzyja wzrostowi przestępczości [32, 103].

Pomimo że w obecnym rozdziale przedstawiono działalność grup przestępczych, odwołując się do różnych obszarów geograficznych, to te same metody i procesy można zaobserwować również w Polsce. Działalność grup przestępczych stała się procederem globalnym i jest w zasadzie bardzo zbliżona do siebie w poszczególnych państwach rozwiniętych, a ewentualne nieznaczne różnice wynikają ze specyfiki danego kraju czy regionu.

3. Podrabianie znaków towarowych w Polsce

W powszechnej polskiej świadomości funkcjonuje stereotyp drobnego sprzedawcy, który oferuje podrobione towary na ulicy, miejskim targowisku czy giełdzie. Natomiast prawdziwy obraz przestępczości, opartej na podrabianiu znaków towarowych, jest zgoła odmienny. Obszar ten pozostaje zdominowany przez zorganizowane grupy przestępcze [17, s. 103].

Proceder podrabiania rozpoczął się w okresie transformacji, czyli na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Wtedy bardzo popularne było tzw. fonopiractwo, czyli podrabianie nośników danych (głównie muzycznych płyt CD). Przykładowo w 1997 r. zabezpieczono ponad pół miliona nielegalnych płyt, a policja prowadziła 1500 postępowań przygotowawczych. W latach 1994–1997 służby rozwiązały ponad 50 miejsc, w których nielegalnie kopiowano nośniki. Przestępcy powielali przede wszystkim hologramy Związku Autorów i Kompozytorów Sceniczych (ZAiKS). Organy ścigania konfiskowały również produkty pochodzące z Chin, Bułgarii i Ukrainy. Poza tym polscy przestępcy kierowali swoje wyroby na rynki zagraniczne [18, s.9–10, 22]. W latach dziewięćdziesiątych notowano przestępstwa dotyczące: wideopiractwa (kasyety VHS) oraz piractwa komputerowego (gry i programy). Transformacja oprócz zmian gospodarczych i ustrojowych oznaczała przejście zachodnich wzorców kulturowych. Reklama i pojawienie się zagranicznych marek wpływało na zachowania konsumentów i rosnący popyt na dobra. Podrobione towary sprzedawano na miejskich bazarach, np. na Stadionie Dziesięciolecia w Warszawie czy w podłódzkim Tuszynie. Dominowały produkty złej jakości, często sprzedawane przez cudzoziemców [45, s. 102–103], a znaki towarowe budziły wątpliwości już na pierwszy rzut oka [18, s. 9–10,22].

Tabela 3. Wszczęte postępowania przygotowawcze z ustawy o znakach towarowych i ustawy o zwalczaniu nielegalnej konkurencji w latach 1994–1997

Rok	1994	1995	1996	1997
Wszczęte postępowania przygotowawcze	149	795	720	1398

Źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Domalewski, *Wybrane rodzaje piractwa intelektualnego i przemysłowego w Polsce. Skala, formy i rozpoznawanie wyrobów*, Toruń 1998, s. 54.

Tabela 3 obrazuje wzrost postępowań prowadzonych przez organy ścigania w latach dziewięćdziesiątych. W XXI w. nadal istnieje problem z działalnością grup przestępczych podrabiających znaki towarowe (tabela nr 4). Jest on szczególnie widoczny w odniesieniu do branży odzieżowej, ponieważ ubrania stanowią około 2/3 całości podrobionych towarów [33]. Przestępcy różnicują dystrybucje dóbr. Policja wykrywa ubrania ze sfałszowanymi oznaczeniami zarówno w małych sklepach sprzedaży detalicznej [51], na portalach aukcyjnych (a w konsekwencji w magazynach) [49], jak i w centrach handlowych. Struktury kryminalne zazwyczaj mieszają swoje wyroby tekstylne z legalnymi wytworami, co utrudnia ich wykrycie [52].

Członkowie organizacji przestępczych handlują również podrobionymi kosmetykami. Jeden z głośniejszych przypadków w ostatnich latach dotyczył wykrycia przez organy ścigania podrobionych szamponów przeciwłupieżowych w ponad dwudziestu rzeszowskich sklepach, które zaopatrywane były przez trzy hurtownie zlokalizowane w różnych częściach kraju [17, s.103]. Dochodowym interesem jest sprzedaż papierosów (1/4 sfałszowanych dóbr konsumpcyjnych). Przykładowo w 2014 r. Centralne Biuro Śledcze zlokalizowało jedną z większych w tej części kontynentu fabrykę papierosów. Funkcjonariusze wykryli 2 mln podrobionych wyrobów tytoniowych oraz 4,5 t krajanki [17, s.104]. Przestępcy podrabiają nadal płyty CD/DVD, choć na mniejszą skalę niż w latach dziewięćdziesiątych. Działają również w nielegalnym handlu biżuterią i zabawkami. Coraz bardziej popularne stają się podrobione wyroby medyczne, sprzedawane głównie w Internecie, co utrudnia ściganie handlarzy. Dominują produkty medycyny naturalnej, takie jak: tłuszcz z niedźwiedzia, wyciągi z pijawek lekarskich [33].

Na uwagę zasługuje fakt, że grupy przestępcze oferują o wiele lepszą jakość produktów niż pod koniec XX w. Organy ścigania się zmuszone przeprowadzać skomplikowane badania towarów, aby stwierdzić naruszenie prawa [17, s.104].

Polska stanowi również kraj tranzytowy. Przestępcy, korzystając z tańszej siły roboczej, wytwarzają podrobione dobra w krajach leżących za wschodnią granicą Polski. Następnie towary są transportowane przez Polskę do Europy Zachodniej, aby osiągnąć jak najwyższą cenę sfałszowanych produktów [17s. 105; 108].

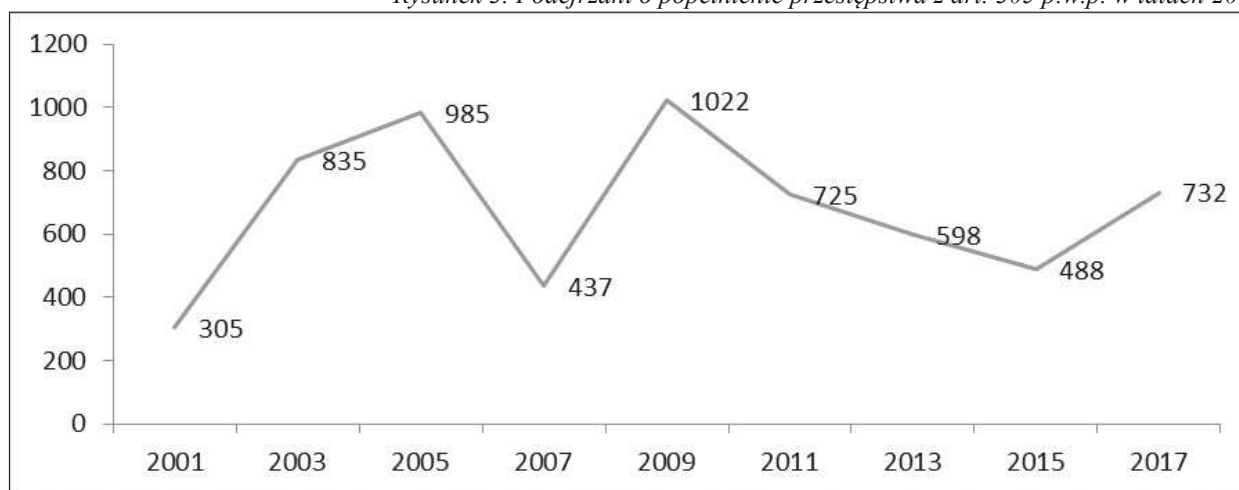
Tabela 4. Przestępstwa z art. 305 p.w.p. w latach 2008–2010 w statystyce policyjnej

Artykuł	Wszczęto		Stwierdzono		Wykryto		Wskaźnik wykrywalności (proc.)	
	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010
Art. 305 ust. 1 i 2	1595	1109	1472	1421	1264	1277	85,5	92,3
Art. 305 ust. 3	211	216	241	1876	113	1781	46,9	94,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. W. Wójcik, *Kryminologia. Współczesne aspekty*, LEX 2014, a <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc?nro=151251890&wersja=-1&> (dostęp: 15 I 2018).

Dane zawarte w tabeli 4 jednoznacznie wskazują na wzrost przestępczości związanej z naruszeniem własności przemysłowej. Korzystna jest rosnąca wykrywalność. Natomiast niepokojące zjawisko stanowi prawie ośmiokrotny wzrost czynów zabronionych związanych z czerpaniem stałych dochodów z podrabiania znaków towarowych.

Rysunek 3. Podejrzani o popełnienie przestępstwa z art. 305 p.w.p. w latach 2001–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Komendę Główną Policji – Gabinet Informacja Publiczna, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 9 I 2018 r., Sygn. Gip-5778/17.

Jak wynika z rysunku nr 3, liczba podejrzanych o popełnienie przestępstwa dotyczącego sfałszowania znaku towarowego podlega nieustannym zmianom. Trudno jest określić przyczyny tego zjawiska. Uogólniając, w ostatnich pięciu latach policja każdego roku podejrzewa minimum około 600 osób. Biorąc pod uwagę cudzoziemców, którzy byli podejrzani o dokonanie przestępstwa w latach 2001–2017 z art. 305 p.w.p., najwięcej było wśród nich osób pochodzenia bułgarskiego – 375. Drugą grupę stanowili Ukraińcy – 365 osób. Rumunów posądzono w 335 przypadkach, a obywateli Armenii – w 260. Grupę 101-osobową stanowili Chińczycy. Na uwagę zasługuje fakt, że wśród tej społeczności nastąpił poważny wzrost przestępczości. W latach 2001–2012 posądzono jedynie 7 osób narodowości chińskiej. Podejrzewano również 134 Białorusinów (znaczący spadek w ostatnich czterech latach). Obywatele pozostałych państw byli winieni o dokonanie czynu zabronionego w mniej niż stu przypadkach (każda grupa). Podsumowując, w latach 2013–2017 Polacy byli podejrzewani 1626 razy. Natomiast cudzoziemców posądzano 1356 razy, co stanowi 45% ogółu przestępstw. Należy jednak podkreślić, że policja w ponad 700 przypadkach nie potrafiła wskazać jednoznacznie obywatelstwa [8]. Obcokrajowcy przeciętnie są podejrzewani o popełnienie tylko około 1% wszystkich czynów zabronionych. Świadczy to o transgraniczności przestępstw przeciw znakom towarowym [44, s.11].

Analizując kategorię płci, kobiety w latach 2001–2017 były podejrzane o popełnienie 31% ogółu przestępstw określonych w art. 305 p.w.p., z kolei mężczyźni w 69% przypadków. Średnia przestępstw popełnianych przez kobiety zazwyczaj wynosi około 10%. Kolejną kategorią jest wiek. W latach 2013–2017 o popełnienie czynu zabronionego, o którym tu mowa, podejrzewano 2982 osoby. Sprawcy mający 20 lat i mniej stanowili 123-osobową grupę. Z kolei 765

osób należało do przedziału wiekowego 21–29. Najliczniej reprezentowani byli przedstawiciele w wieku od 30 do 49 lat (1605 osób). Natomiast podejrzani mający 50 lat i więcej to 489 jednostek. Wynika z tego, że najbardziej szkodliwą społecznie grupą były osoby w wieku średnim. Podrabianie znaków towarowych musi być powiązane z doświadczeniem, które nabywa się z biegiem lat (z uwagi na konieczność posiadania określonej wiedzy fachowej), co zdaje się potwierdzać podana statystyka [8].

W roku 2009 policjanci odnotowali naruszenie własności przemysłowej w ponad 950 miejscach, gdzie sprzedawano lub wyprodukowano towary o łącznej wartości ponad 19 mln zł. Organy prowadziły 1841 postępowań przygotowawczych, wskutek czego stwierdzono ponad 1750 czynów zabronionych. W stosunku do ponad tysiąca osób przedstawiono zarzuty karne [33]. Statystyki z 2012 r. wskazują, że służby celne zatrzymały towar o łącznej wartości ponad 140 mln zł (łącznie towary „pirackie” i podrobione). Skonfiskowano 3,5 mln sztuk wyrobów tytoniowych, 137 tys. sztuk odzieży, prawie 180 tys. dodatków do ubioru (takich jak czasomierze i biżuteria), 110 tys. egzemplarzy zabawek i akcesoriów sportowych [33].

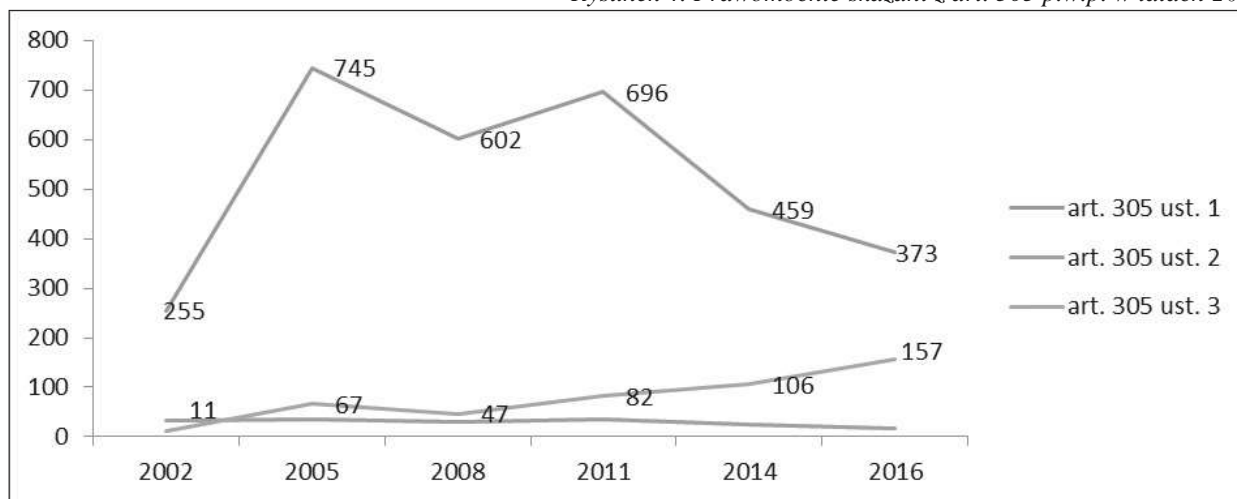
Tabela 5. Podejrzani o popełnienie przestępstwa z art. 305 p.w.p. zarejestrowani przez Straż Graniczną w latach 2011–2017 według kraju pochodzenia

Kraj	Liczba	Kraj	Liczba
Afganistan	1	Polska	211
Armenia	13	Rumunia	2
Białoruś	3	Słowacja	1
Bułgaria	30	Tunezja	4
Chiny	9	Turcja	2
Indie	5	Ukraina	13
Pakistan	9	Razem	287

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej – Biuro Ochrony Informacji, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 17 stycznia 2018 r., sygn. KG-OI-III.0180.3.2018.JB-I.

Z danych opracowanych w tabeli 5 wynika, że Straż Graniczna podejrzewała, oprócz Polaków, osoby przede wszystkim narodowości bułgarskiej, ukraińskiej i armeńskiej. Na uwagę zasługuje fakt, że te same grupy powtarzają się w przedstawionej wcześniej statystyce policyjnej. Z informacji statystycznych Straży Granicznej wynika ponadto, że cudzoziemcy są podejrzani o dokonanie około 26% ogółu czynów zabronionych. Analizując kwestię płci, kobiety stanowiły 18% wszystkich podejrzanych (mężczyźni 82%). Kolejnym aspektem jest miejsce prowadzenia postępowania przygotowawczego. Oddziały Straży Granicznej (OSG) zlokalizowane wzdłuż granicy południowej (Śląski, Karpacki, Bieszczadzki, a także nieistniejący już Sudecki) w latach 2011–2017 prowadziły łącznie 64 postępowania. Z kolei jednostka położona najbliżej granicy zachodniej (Nadodrzański OSG) procedowała 31 razy. Na północy funkcjonował Morski OSG oraz Warmińsko-Mazurski OSG. Te jednostki łącznie przeprowadziły 55 dochodzeń. Granica wschodnia zabezpieczona była dzięki aktywności Podlaskiego OSG i Nadbużańskiego OSG (łącznie 63 postępowania). Dodatkowo w centrum kraju działał Nadwiślański OSG, który rozpoznał 74 przypadki proceduralne. Z podanych danych nie można wyciągnąć jednoznacznych wniosków. Na uwagę zasługuje fakt, że najwięcej postępowań toczyło się nie w jednostkach granicznych, ale w centrum kraju, co może wskazywać na szczególne zagrożenie tych terenów [9]. Potwierdzają to również statystyki sądowe. W roku 2016 łącznie skazano 554 osoby, w tym 162 przestępstwa zostały popełnione na terenie województwa mazowieckiego, a 56 łódzkiego [10].

Rysunek 4. Prawomocnie skazani z art. 305 p.w.p. w latach 2002–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Strategii i Funduszy Europejskich, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 5 stycznia 2018 r., Sygn. DSF-II-082-7/18.

Zaprezentowany wykres (rysunek 4) potwierdza wcześniej omawiany trend, mianowicie wzrost najbardziej szkodliwych społecznie czynów określonych w art. 305 ust. 3 p.w.p. Z drugiej strony obserwujemy spadek skazanych za czyn podstawowy po dwóch okresach wzrostu, mianowicie w latach 2003–2005, a następnie 2008–2010 [10].

Dane przedstawione na rysunku 5 odnoszą się do osób prawomocnie skazanych i odsiadujących wyroki w zakładach karnych. Biorąc pod uwagę wcześniej przedstawione informacje, niewielki odsetek osób jest skazywanych na karę pozbawienia wolności, co wskazuje na swoistą depenalizację. Należy nadmienić, że według dostępnych danych, czyli od 2012 r., liczba osadzonych nie uległa większym zmianom. Wyrok wykonano tylko w stosunku do mężczyzn. W więzieniach przebywają Polacy (6 osób) oraz dwie osoby mające obywatelstwo Bułgarii [10].

Rysunek 5. Prawomocne wyroki pozbawienia wolności wykonywane z art. 305 p.w.p. (stan na 29 grudnia 2017 r.)

			Razem	Wyroki Prawomocne
Razem orzeczeń			8	8
USTAWA PRAWO WŁASNOŚCI PRZEMYSŁOWEJ z dn. 30-06-2000	Art. 305	1. do 3 miesięcy	1	1
		2. powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy	3	3
		3. powyżej 6 miesięcy do 1 roku	2	2
		4. powyżej 1 roku do 1 roku 6 miesięcy	1	1
		5. powyżej 1 roku 6 miesięcy do 2 lat	1	1

Źródło: Dane udostępnione przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 5 stycznia 2018 r., sygn. brak.

Zakończenie

Przedstawione w artykule argumenty pozwalają potwierdzić wpływ ceny na działania przestępcze w obszarze podrabiania znaków towarowych. Przestępcy, budując strukturę swojej działalności opartej na modelu przedsiębiorstwa, które jest nastawione przede wszystkim na zysk spowodowali, iż działalność kryminalna w omawianym zakresie ma charakter dynamiczny i eksterytorialny. Prawo popytu i podaży odgrywa podobną rolę tak w nielegalnej działalności, jak w normalnym obrocie handlowym. Przestępcy podrabiają towary innowacyjne, które

przynoszą większy zysk niż dobra podstawowe. Są w stanie konkurować z podmiotami legalnymi z uwagi na to, że cena dóbr nowatorskich jest wysoka, a co za tym idzie, manipulowanie marżą staje się łatwiejsze.

Podobnie jak w legalnej działalności gospodarczej, przestępcy angażują specjalistów i osoby posiadające obywatelstwa różnych krajów. Organizacja przestępcza musi się rozwijać, inwestując w technologię, aby jej wyroby były jak najbardziej zbliżone do oryginału. Trzeba doskonalić logistykę, transport oraz kanały dystrybucji. Grupy kryminalne starają się być coraz bliżej klienta, wykorzystując techniki zaczerpnięte z marketingu. Przestępcy działają w różnych częściach świata, korzystając z integracji gospodarczej, swobodnego przepływu handlu i liberalizacji ruchu granicznego. Odległość staje się mniej istotna, głównie dzięki nowym technologiom, z których chętnie korzystają osoby naruszające prawo własności przemysłowej.

Podmioty, aby skutecznie zwalczać przestępczość naruszającą znaki towarowe, muszą łączyć siły. Współpracują ze sobą poszczególne państwa, transgraniczne przedsiębiorstwa oraz globalne marki. Wspierane są przez organizacje międzynarodowe, zarówno międzyrządowe, jak i pozarządowe (branżowe). Wszystko to scalają akty prawa międzynarodowego.

W obecnych warunkach następuje ciągły wzrost konsumpcji, który nie pozostanie bez wpływu na przestępczość. Popyt oznacza potrzeby konsumentów, które spełniają kryminaliści. Towar drogi i luksusowy staje się tani i dostępny dla każdego. Dobra całkowicie niedostępne są już na wyciągnięcie ręki. Najważniejsza jest jednak cena. Sprzedaż legalnego lub podrobionego produktu zależy przecież od tego, czy dany klient będzie skłonny zapłacić za nie określoną wartość [37, s. 216].

Akty normatywne

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., *Kodeks karny*, Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553, art. 306, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553> (dostęp: 1 II 2018).

2. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r., *Kodeks wykroczeń*, Dz. U. 1971 nr 12 poz. 114, art. 136, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19710120114> (dostęp: 1 II 2018).

3. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r., *Prawo własności przemysłowej*, Dz. U. 2001 nr 49 poz. 508, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010490508> (dostęp: 31 I 2018).

Orzeczenia sądowe

4. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2008 r., Sygn. akt I KZP 1/08, <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc#content.rpc?nro=117794837&wersja=-1&> (dostęp: 3 II 2018).

5. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2017 r., Sygn. Akt III KK 374/16, http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc#content.rpc--ASK--nro=119682455&wersja=-1&reqId=1518388342742_572967902&class=CONTENT&dataOceny=2018-02-11&tknDATA=120%252C121%252C122%252C123%252C124%252C125%252C126%252C127%252C13%252C30%252C31%252C6%252C68%252C1517393942&loc=4&full=1&hId=1 (dostęp: 3 II 2018).

6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2007 r., Sygn. akt IV KK 426/06, <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc#content.rpc?nro=117689697&wersja=-1&> (dostęp: 4 II 2018).

Dokumenty

7. Dane udostępnione przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 5 stycznia 2018 r., sygn. brak.

8. Dane udostępnione przez Komendę Główną Policji – Gabinet Informacja Publiczna, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 9 I 2018 r., Sygn. Gip-5778/17.

9. Dane udostępnione przez Komendę Główną Straży Granicznej – Biuro Ochrony Informacji, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 17 stycznia 2018 r., sygn. KG-OI-III.0180.3.2018.JB-I.

10. Dane udostępnione przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Departament Strategii i Funduszy Europejskich, odpowiedź na wniosek o dostęp do informacji publicznej z dnia 5 stycznia 2018 r., Sygn. DSF-II-082-7/18.

11. *Korzystanie z własności intelektualnej w biznesie. Podręcznik dla izb handlowych oraz stowarzyszeń przedsiębiorców tworzących usługi w zakresie własności intelektualnej*, PARP, Warszawa 2012, https://www.parp.gov.pl/images/PARP_publications/pdf/20120926_132909%20korzystanie%20z%20wlasnosci%20intelektualnej%20w%20biznesie.pdf (dostęp: 27 I 2018).

12. *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Result at the EU border 2016*, Komisja Europejska, Luksemburg 2017, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d6eb531-6b63-11e7-b2f2-01aa75ed71a1> (dostęp: 5 II 2017).

13. *The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy*, OECD, Paryż 2008, <http://www.oecd.org/sti/ind/theeconomicimpa> (dostęp: 28 XII 2017).

14. *Trafficking in illicit goods and counterfeiting programme*, Interpol, Lyon 2015, <https://www.interpol.int/Crime-areas/Trafficking-in-illicit-goods-and-counterfeiting/Resources> (dostęp: 21 I 2018).

Monografie

15. Broadhurst R., Bacon-Shone J., Bouhours B., *Business and Risk of Crime in China*, Canberra 2011.

16. Czarny B., *Podstawy ekonomii. Wprowadzenie do ekonomii. Mikroekonomia*, Warszawa 2017.

17. Daśko N., *Prawnokarna ochrona znaków towarowych*, Warszawa 2017.

18. Domalewski W., *Wybrane rodzaje piractwa intelektualnego i przemysłowego w Polsce. Skala, formy i rozpoznawanie wyrobów*, Toruń 1998.

19. Duży J., *Zorganizowana przestępczość podatkowa w Polsce. Zwalczenie przestępczego nadużycia mechanizmów podatków VAT i akcyzowego*, Warszawa 2013.

20. Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2007.

21. Górnicz-Mulcahy A., *Prawo do wynagrodzenia za pracownicze projekty wynalazcze w polskim prawie*, Warszawa 2008.
22. Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2009.
23. Klimczak B., *Mikroekonomia*, Wrocław 2011.
24. Księżyk M., *Ekonomia. Podejście historyczne i prospektywne*, Kraków 2012.
25. Nojszewska E., *Podstawy ekonomii*, Warszawa 1995.
26. Pike C.G., *Virtual Monopolies. Building an intellectual property strategy for creative advantage—from patents to trademarks, from copyrights to design rights*, Londyn 2001.
27. Raglewski J., *Komentarz do przepisów karnych ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (Dz.U III 119.1117). Komentarz do art. 305 ustawy – Prawo o własności przemysłowej*, LEX 2016, <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc?nro=201337084&> (dostęp: 19 I 2018).
28. Staake T., Fleisch E., *Countering Counterfeit Trade. Illicit Market Insights, Best-Practice Strategies, and Management Toolbox*, Berlin 2008.
29. Tischner A., *Odpowiedzialność majątkowa za naruszenie prawa do znaku towarowego*, LEX 2008, <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc?nro=151208389&wersja=-1&> (dostęp: 19 I 2018).
30. Trzebiatowski M., *Obowiązek używania znaku towarowego. Studium z prawa polskiego na tle prawno-porównawczym*, Warszawa 2007.
31. Wajszczuk J.J., *Międzynarodowe środowisko finansowe. Kierunki instytucjonalizacji*, Warszawa 2006.
32. Wosińska W., *Oblicza Globalizacji*, Sopot 2008.
33. Wójcik J.W., *Kryminologia. Współczesne aspekty*, LEX 2014, <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc?nro=151251890&wersja=-1&> (dostęp: 15 I 2018).
34. Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2014.
35. Żelechowski Ł., *Zastaw zwykły i rejestrowy na prawach własności przemysłowej*, Warszawa 2011.

Prace zbiorowe

36. Cesarz M., Klimowicz M., *Stosunki gospodarcze Unii Europejskiej z Chinami. Wybrane aspekty współpracy gospodarczej w świetle uwarunkowań prawnych do 2005 r.*, w: *Współczesne Chiny w kontekście stosunków międzynarodowych*, red. J. Wardęga, Kraków 2013.
37. Czubała A., *Ceny usług, w: Marketing usług*, red. A. Czubała, A. Jonas, T. Smoleń Warszawa 2012.
38. Jasiński J., *Przemowa, w: Przestępczość gospodarcza*, red. A. Siemaszko, Warszawa 1995.
39. Kotowska M., *Regulacje regionalne i uniwersalne w zakresie pozbawienia sprawców owoców przestępstwa, w: Przepadek przedmiotów i korzyści pochodzących z przestępstwa*, red. E.M. Guzik-Makaruk, Warszawa 2012.
40. Sitko J., *Komentarz do art. 120 ustawy – Prawo własności przemysłowej*, w: *Prawo Własności intelektualnej. Komentarz*, red. T. Demendecki, A. Niewęglowski, J. Sitko, Warszawa 2015, http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc#content.rpc--ASK--nro=201336772&wersja=-1&localNroPart=587676157&reqId=1518378489842_1214502737&class=CONTENT&loc=4&full=1&hId=1 (dostęp: 29 I 2018).
41. Świerczek A., *Popyt na produkty w zarządzaniu łańcuchem dostaw, w: Zarządzanie popytem na produkty w łańcuchu dostaw*, red. N. Szozda, A. Świerczek, Warszawa 2016.
42. Tylec G., *Komentarz do art. 305 ustawy – Prawo własności przemysłowej, w: Prawo Własności intelektualnej. Komentarz*, red. T. Demendecki, A. Niewęglowski, J. Sitko, LEX, 2015, <http://lex.adm.uj.edu.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc?nro=201336772&wersja=-1&localNroPart=587676383> (dostęp: 2 II 2018).
43. Zawislińska I., *Popyt, podaż i optymalny wybór konsumenta, w: Ekonomia w zarysie*, red. I. Zawislińska, Warszawa 2011.

Artykuły

44. Klaus W., *Integracja – marginalizacja – kryminalizacja, czyli o przestępstwach cudzoziemców w Polsce „Stowarzyszenie Interwencji Prawnej”* 2011, nr 1.
45. Nowak M., *Charakterystyka przestępczości wśród cudzoziemców pochodzenia wietnamskiego w Polsce w świetle statystyki policyjnej, sądowej i penitencjarnej po 1989 roku „Studia Politologica Ucraino-Polona”* 2017, t. 7, http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spup_2017_7_11. (dostęp: 20 III 2018).

Źródła internetowe

46. Rogowska B., *Podrobione ubrania za 3 mln. Nielegalna produkcja pod Koluškami*, „Gazeta Wyborcza”, <http://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,21857070,podrobki-adidas-a-z-koluszek-zabezpieczono-towar-za-3-mln-zlotych.html> (dostęp: 3 I 2018).
47. *Blisko 300 sztuk podrabianej odzieży zabezpieczyli żarscy policjanci*, <http://www.lubuska.policja.gov.pl/go/serwisinformacyjny/aktualnosci/21125,Blisko-300-sztuk-podrabianej-odziezy-zabezpieczyli-zarscy-policjanci.html> (dostęp: 3 I 2018).
48. *INTERPOL operations nets fakes worth USD 50 million cross Asia*, Interpol, <https://www.interpol.int/News-and-media/News/2014/N2014-179> (dostęp: 20 I 2018).
49. *Małopolscy policjanci zabezpieczyli kolejne podrabiane produkty znanej firmy modowej*, <https://malopolska.policja.gov.pl/pl/aktualnosci/malopolscy-policjanci-zabezpieczyli-kolejne-podrabiane-produkty-znanej-firmy-modowej> (dostęp: 3 I 2018).
50. *Policjanci zabezpieczyli odzież, galanterię i perfumy z podrobionymi znakami towarowymi*, <https://pomorska.policja.gov.pl/serwis.php?nrszuk1=33771> (dostęp: 4 I 2018).
51. *Policjanci zabezpieczyli podrabiane ubrania warte prawie 200 tys. zł*, <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/133695,Policjanci-zabezpieczyli-podrabiane-ubrania-warte-prawie-200-tys-zl.html> (dostęp: 3 I 2018).
52. *Sprzedawali podrobioną odzież*, <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/137900,Sprzedawal-podrobiona-odziez.html> (dostęp: 3 I 2018).